

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ**

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

**МАТЕРІАЛИ V ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ,
АСПРАНТІВ, ВИКЛАДАЧІВ ТА СПІВРОБІТНИКІВ**

(Суми, 20-21 квітня 2017 року)

**Суми
2017**

ЧИННИКИ КОНСОЛІДАЦІЇ ПАРТІЙНИХ СИСТЕМ

Назаров М. С. – *молодший науковий співробітник*
(Суми, Сумський державний університет)

Аналізуючи інституційні передумови консолідації партійних систем, німецький партолог Клаус фон Бойме виділив три основні фактори, які грають вирішальну роль у становленні партійних систем: 1) консолідація кордонів національних держав; 2) вибір форми правління; 3) вибір виборчої системи [1, с.309-323]. Консолідація кордонів національних держав є вкрай важливою передумовою консолідації партійних систем, адже це робить чітким та зрозумілим політичне поле, на якому “грають” політичні партії. Для країн “четвертої хвилі” демократизації характерним є активізація націоналістичних та сепаратистських проявів, які проявляються у двох формах: сецесії – виділенні певного регіону у процесі створення нової держави (Придністров’я, Абхазія, Південна Осетія) та іредентизмі – прагненні етнічної меншини до возз’єднання з проживаючою в іншій державі спільнотою (Косово, Албанія).

Звертаючись до історії, вчений зазначає, що тільки у п’яти з дев’ятнадцяти східноєвропейських країн кордони в 1990-х роках співпадали з кордонами старих національних держав (Польща, Румунія, Чехословаччина, Югославія, Угорщина). Решта країн були неконсолідованими продуктами розпаду Радянського Союзу, Чехословаччини та Югославії. Національне питання в регіонах, які шукають свою ідентичність заходила настільки далеко, що результати виборів у значній мірі дублювали етнічний склад населення. Всі етнічні групи у більшості своїй голосували за свої етнічні партії [2, с.57].

Другим фактором, який суттєво впливає на консолідацію партійних систем є вибір форми правління. Цей вибір є продуктом політичної трансформації, в результаті якої встановлюється президентський, парламентський чи змішаний режим. Досліджуючи ймовірність встановлення того чи іншого режиму в процесі трансформації не важко помітити, що на початкових етапах транзиту в основному формується президентський чи змішаний режим. Ця обставина пояснюється тим, що на початкових етапах демократизації партійна система має фрагментарний характер, її суб’єкти не мають досвіду коаліційної діяльності, як результат – політична вага парламенту досить низька.

Наступним інституційним фактором, що впливає на консолідацію партійних систем є виборча система. Цей фактор вважається вченими одним із найбільш потужних чинників впливу на становлення партійних систем. Досліджуючи взаємозв'язок між виборчим законом та партійною системою, М.Дюверже запропонував три підходи, які отримали назву “соціологічних законів”: 1) режим пропорційного представництва веде до багатопартійної системи з жорсткими, незалежними і стабільними партіями; 2) мажоритарне голосування в два тури веде до багатопартійної системи, в якій партії характеризуються „м'якою” структурою, схильністю до альянсів і відносною стабільністю; 3) мажоритарне голосування в один тур веде до дуалістичної системи з чергуванням при владі великих незалежних партій” [3, с.300].

Значним фактором в контексті успішної консолідації партійних систем є чітка структура соціальних та політичних розколів. С.Ліпсет та С.Роккан розглядали становлення партійних систем Заходу у взаємозв'язку з трансформаціями, які були викликані в ХІХ ст. промисловою та національною революціями. Відповідно окрім інституційного, ми можемо виокремити і соціетальний підхід при дослідженні еволюції партійних систем. У рамках цього підходу, консолідація партійних систем відбувається в результаті оформлення своєрідної констеляції соціетальний розколів у конкретному суспільстві. Дослідивши різні підходи в аналізі соціальних кліважів, Г.Голосов виділив сім проблемних вимірів, які впливають на становлення партійних систем: 1) релігійний; 2) культурно-етнічний; 3) соціально-економічний; 4) зовнішньополітичний; 5) посматеріальний; 6) кліваж “місто-село”; 7) вимір “підтримки режиму” [1, с.207-222].

На початкових стадіях транзиту більш проявляють себе територіальні та культурні розколи, які використовуються демократичною опозицією для політичної боротьби. Після зміни влади має місце створення багатьох квазі-партій, які орієнтовані на харизматичного лідера. З часом більшість з них припиняють своє існування, а найбільш життєздатні починають формувати партійну систему. Серед країн четвертої хвилі демократизації однопартійна система була дискредитована, у той час як не існувало досвіду багатопартійності. У результаті цього новостворені партії ліберально-демократичного спрямування наповнювалися представниками номенклатури та комуністичної партії.

Список використаних джерел

1. Теория партий и партийных систем : Хрестоматия / сост. Б.А. Исаев. – М. : Аспект Пресс, 2008. – 400 с.
2. Дуткевич П. Вызовы демократизации: перспективы политической трансформации в Восточной Европе // Вестник Российского университета дружбы народов. Серия: Политология. – 2001. – № 3. – С. 57-65
3. Дюверже М. Политические партии [Текст] : [пер. с франц.] / М. Дюверже. – М. : Академический Проект. – 2000. – 538 с.

КЛЮЧОВИЙ ПАРАДОКС МОДЕРНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВИ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ПОДОЛАННЯ

В. В. Опанасюк,

к. політ. н., доц., Сумський державний університет

Трансформації суспільства, зумовлені розвитком капіталістичних відносин, привели до змін у розумінні суті, функцій, змісту та значення держави. Сучасна (модерна – у західній традиції) держава почала формуватися саме у зв'язку з переходом до капіталізму.

Держава – це політичний інститут, наділений верховною владою в межах визнаної іншими державами території, який здійснює управління суспільством, забезпечує його внутрішню та зовнішню безпеку.

Сучасна держава базується на території, окресленій кордонами. Територіальна цілісність держави визнається міжнародним правом, а це означає, що кордони держави є недоторканими. Засобами інтеграції суспільства в територіальних межах держави є закони та національна валюта, які ще з ранньомодерних часів сприяли комерційній активності та підприємництву. Закони держави спрямовані на регулювання діяльності в межах її території. Держава підтримує національну валюту. Індійський політолог І. Чатурведі вважає, що «національна валюта як «законний платіжний засіб» на її території стала символом не просто комерційної довіри, але також влади держави над економікою [1, 5]».

Держава володіє внутрішнім і зовнішнім суверенітетом, що забезпечується централізованим апаратом управління та монополією на використання сили. Вестфальська міжнародна система (1648), заснована на секуляризації державної влади, сприяла перегляду ідеї